

L'aprenentatge d'un líder: Lluís Companys, periodisme i política (1908-1925)¹

*The making of a leader: Lluís Companys,
journalism and politics (1908-1925)*

Josep Maria Ortiz-Arilla²

Doctor en història i membre col·laborador del Grup de Recerca en Estudis
Nacionals i Polítiques Culturals (GRENPoC) de la Universitat de Barcelona

jortizar@ub.edu

L'aprenentatge d'un líder: Lluís Companys, periodisme i política (1908-1925)

The making of a leader: Lluís Companys, journalism and politics (1908-1925)

RESUM:

Aquest article vol reflexionar sobre alguns aspectes de la tesi doctoral titulada *Lluís Companys: polític i periodista*, la qual s'ocupa de la formació del pensament polític de Lluís Companys a partir de l'estudi de la seva trajectòria periodística. Encara que som conscients del pes específic que el període republicà dels anys trenta del segle xx va representar dins la seva biografia, estem convençuts de la necessitat d'ampliar la perspectiva historiogràfica per tal de fer més precís el nostre coneixement. La investigació històrica, centrada en el període comprès entre els anys 1908 i 1925, ens ha servit per estudiar en profunditat tota una sèrie d'articles i discursos que van ser publicats en diversos mitjans de comunicació. L'obtenció de noves dades interpretatives ens servirà per aclarir un conjunt d'actuacions polítiques que es van caracteritzar per la seva complexitat.

PARAULES CLAU:

catalanisme, Lluís Companys, lideratge, obrerisme, periodisme, republicanisme.

The making of a leader: Lluís Companys, journalism and politics (1908-1925)

L'aprenentatge d'un líder: Lluís Companys, periodisme i política (1908-1925)

ABSTRACT:

This article aims to reflect on some aspects of the doctoral thesis entitled *Lluís Companys: politician and journalist*, which deals with the formation of the political thought of Lluís Companys on the basis of a study of his journalistic career. While being aware of the importance that the republican period of the 1930s had on his biography, we are convinced of the need to expand the historiographical perspective in order to make our knowledge more accurate. Our historical research, focusing on the period between 1908 and 1925, has helped us to study in depth a series of articles and speeches which were published in different media. The more new interpretative data we obtain, the more we will be able to clarify a series of political actions marked by complexity.

KEYWORDS:

Catalanism, Lluís Companys, leadership, working class movement, journalism, republicanism.

1. Introducció

L'objectiu d'aquest article és, en primer lloc, abordar l'anàlisi dels aspectes més rellevants de la trajectòria política duta a terme per Lluís Companys durant el període comprès entre els anys 1908 i 1925, per tal de poder establir el vincle entre la seva tasca als mitjans de comunicació escrits, d'una banda, i la seva capacitat de lideratge, de l'altra. Es tracta d'obtenir més elements de reflexió i anàlisi que ens ajudin a respondre el següent interrogant, que coincideix amb el plantejament formulat per l'historiador Josep Maria Figueres (2015: 22): per què [Companys] esdevé un punt de referència per als oprimits i, alhora, tant els nacionalistes d'esquerra com els jornalers o els rabassaires o els obrers el veuen com un líder nat? Per tal de tirar endavant amb els nostres propòsits, hem tingut en compte els resultats de la nostra investigació doctoral³ així com l'estat actual de la qüestió des d'un punt de vista historiogràfic.⁴ D'aquesta manera, hem estructurat la nostra anàlisi partint de dues hipòtesis de treball bàsiques: la primera és que, al nostre parer, la trajectòria periodística del jove Companys conformà els trets definitoris de la seva futura personalitat política gràcies a les habilitats comunicatives adquirides amb el pas dels anys, és a dir, a causa de la seva capacitat per sintetitzar, precisar i desentrellar els diferents elements que conformaven els contextos històrics que va haver d'afrontar. Com a derivació d'aquesta primera hipòtesi, defensem que les seves qualitats de líder social i polític, demostrades al llarg dels anys vint i trenta del segle xx, es van gestar durant l'etapa periodística que ens ocupa (1908-1925) i en foren deutores. Tanmateix, la seva activitat als mitjans, tot i la transcendència que assolí, tindrà en tot moment un caràcter instrumental i restarà subordinada als seus objectius polítics. Com a segona hipòtesi, defensem que la trajectòria periodística de Companys tindrà unes característiques ben definides, tal com anirem veient, atès que es desenvolupà durant uns anys decisius per a la premsa catalana, la qual farà un gir transcendent i s'insserirà progressivament dins d'un sistema comunicatiu que adoptava elements de modernitat (Costa, 2000: 12); condicionarà d'aquesta manera el marc social i polític del primer terç de la centúria a Catalunya (Espineta, 1989: 5). Pel que fa a la mostra estudiada, la qual ens proveirà d'arguments per tal de defensar les nostres hipòtesis, es pot classificar en tres apartats i en cap cas pretén ser exhaustiva —*El Diluvio* en resta al marge, per posar-ne un exemple significatiu—, tot i que sí que aspira a ser paradigmàtica en relació amb la trajectòria desenvolupada per Companys durant aquest període:

a) Periodisme autonomista, republicà i federal: a) Diari *La Publicidad*, del número 10361 (6-XI-1907) al número 13533 (20-XI-1916). Es tracta d'un diari d'ideologia republicana, consolidat i de llarg recorregut, fundat al segle xix per Eusebi Pascual Casas. La data del 28 de juliol de 1910 revesteix un caràcter especial atès que aquell dia, davant del notari Josep Torras Sampol, aquest mitjà es va constituir com a nova societat editora anomenada *La Publicidad*, i inaugurava així una nova etapa en la qual es defensava obertament l'ideal autonomista.⁵ El diari

tingué una tirada significativa a la ciutat de Barcelona —30.000 exemplars el 1918 (Gómez Mompert, 1992: 124)— i es trobà immers periòdicament dins dels dalta-baixos típics imposats per les dinàmiques capitalistes, que condicionaven el funcionament i l'adscripció ideològica dels mitjans de comunicació de l'època. Aquest diari fou abandonat per Companys poc després que Laureà Miró deixà de ser-ne el propietari i tan bon punt fou adquirit pel navilier Antoni Tayà, el qual n'encarregà la direcció política a l'advocat Amadeu Hurtado.⁶ b) Setmanari *La Forja*, del número 1 (1-V-1910) al número 22 (24-IX-1910) i c) Setmanari *La Barricada*, del número 1 (22-III-1912) al número 5 (19-IV-1912). Es tracta de dos mitjans de comunicació afins a la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), moviment polític al qual es trobava vinculat Companys a través de la presidència de la secció política de la Joventut Federal Nacionalista Republicana (JFNR).

b) Periodisme revolucionari: d) Diari *La Lucha*. Sense poder disposar dels primers exemplars, vam començar la nostra recerca a partir del número 333 (25-X-1917) fins a arribar al número 842 (5-VI-1919). Es tracta d'un diari de matí que constituí un veritable full de combat, republicà i defensor de l'autonomisme, tot i que fou escrit majoritàriament en llengua castellana, tal com indica Albert Balcells (Casassas, 2002: 21). Fou fundat amb un capital inicial de 30.000 pessetes,⁷ les quals foren recollides entre diversos simpatitzants i coreligionaris republicans que estaven delerosos de trobar un nou portaveu periodístic. Fou un mitjà fortament ideologitzat i reivindicatiu —amb el pas dels anys adquirí un caràcter mític—, amb múltiples problemes amb l'autoritat governativa i els sectors més conservadors de la societat catalana. Constituí un híbrid a mig camí entre el periodisme comercial i el de partit, amb una tirada modesta però influent de 3.000 exemplars, el 1918, a la ciutat de Barcelona (Gómez Mompert, 1992: 124), que s'encarregà de defensar l'efímer Bloc Republicà Autonomista (BRA), el Partit Republicà Català (PRC) i la tasca municipal de Companys a l'Ajuntament de Barcelona, entre d'altres.

c) Periodisme adreçat a un públic no exclusivament barceloní: e) Setmanari *L'Avenir*, del número 2 (6-XI-1920) al número 270 (28-XI-1925). Es tracta d'un mitjà de comunicació que fou òrgan i portaveu dels republicans i federalistes del districte electoral de Sabadell (Figueres, 2003). f) Revista *La Terra*, del número 1 (15-X-1922) al número 108 (18-IV-1925) —només vam poder consultar un nombre limitat d'exemplars d'aquest període (Pomés, 2000: 295-296). Tot i que es constituí com una revista dedicada a temes agraris, fou dirigida i editada des de la ciutat de Barcelona, la qual cosa produí més d'una contradicció a causa dels seus principis fundacionals, els quals anaven adreçats al món sindicalista rabassaire per tal de conscienciar-lo, estructurar-lo orgànicament i vincular-lo a les lluites obreres dels nuclis urbans catalans. Fou un mitjà molt efectiu des d'un punt de vista informatiu i propagandístic, defensor d'un projecte econòmic i social de caire cooperativista que es constituí mitjançant una societat anònima editora (Pomés, 2000: 291).

2. Objectius historiogràfics i metodologia

2.1. Context històric

Cal tenir en compte tota una sèrie d'aspectes relatius a l'esdevenir de la societat, l'economia i la política catalanes del primer terç del segle xx, com ara l'ascens i la consolidació del periodisme empresarial i de masses, la crisi del règim de la Restauració espanyola, la conformació i gènesi del catalanisme republicà —complex, conflictiu i molt sovint contradictori—, la política municipal barcelonina, el caciquisme a l'interior de Catalunya, el colonialisme al Marroc (Figueres, 2014) i la qüestió dels rabassaires catalans (Pomés, 2000). El nostre propòsit ha estat assenyalar la interacció de Companys amb aquest entorn històric mitjançant l'anàlisi d'una sèrie d'articles i discursos que hem considerat representatius d'aquest període, ja que és necessari interpretar acuradament els fonaments de la seva actuació periodística per poder entendre els diferents moviments polítics en què va participar, una tasca que no és simple atesa la complexitat que caracteritzava totes i cadascuna de les atzaroses conjuntures històriques en què es va trobar immers. Es tracta d'una trajectòria política i periodística que va tenir una incidència fonamental en la fase final d'allò que va ser definit com a procés evolutiu centenari del catalanisme polític (Termes, 2007: 329-330).⁸ Durant aquesta època de transició periodística, en què la Gran Guerra canvià el periodisme català i va marcar un punt d'inflexió (Gómez Mompant, 1992: 16), la lluita ideològica entre mitjans de signe polític oposat es feia obertament i sense embuts,⁹ cosa que provocava situacions tenses i conflictives entre periodistes, així com entre aquests, per un costat, i els polítics i activistes, per l'altre.¹⁰ Dins d'un context tan envitricollat com el que ens ocupa era molt important saber moure's amb les eines adequades, ja que el simple corresponsal o el reporter que treballava a peu de carrer es trobaven, sobtadament, ubicats a l'epicentre de tota mena de conjuntures pantanoses i problemàtiques, on els interessos personals, periodístics i polítics molt sovint es confonien. Adaptar-se era senzillament una qüestió de supervivència professional. Companys va tenir prou intel·ligència i habilitat professional per interpretar les necessitats comunicatives de l'incipient catalanisme republicà, així com per utilitzar adequadament les eines periodístiques que tenia a l'abast en benefici del seu ideal. És a dir, va ser prou hàbil per desxifrar adequadament l'esperit del seu temps, el *zeitgeist* de principis del segle xx, caracteritzat per la irrupció i l'hegemonia dels mitjans de comunicació de masses com a conseqüència del desplegament de la segona fase de la revolució industrial (Espineta, 1989: 2). Gràcies a les seves habilitats socials (Ossorio y Gallardo, 2010: 193-194) i al seu coneixement del funcionament dels mitjans, va desenvolupar exitosament l'activitat propagandística, malgrat trobar-se ubicat al bell mig de força situacions extraordinàriament enrevessades i hostils, amb risc personal inclòs.

2.2. Comunicació política

Mercès al seu coneixement periodístic, Companys establí un interessant vincle entre la seva activitat política i la seva relació amb els informadors d'altres mitjans, una

qualitat que li fou reconeguda per diversos col·legues del gremi.¹¹ Tingué, a més a més, la suficient habilitat i una visió de la jugada prou àmplia per compatibilitzar les campanyes propagandístiques més convencionals —mítings, assemblees, conferències— amb una intensa activitat periodística que fou duta a terme des de diversos fronts: corresponsal municipal, redactor, reporter, articulista, fundador de diaris, setmanaris i revistes, i director. És a dir, va fer-hi tots els papers de l'auca, cosa que representà una posició innovadora i fins a cert punt inèdita en el seu temps tractant-se d'un activista novell, el qual, òbviament, no era pas un bregat *connaisseur* que estigués iniciat en els secrets de l'ofici. Tot plegat va representar un inestimable ajut que reportà en benefici dels objectius estratègics del catalanisme republicà. Els activistes republicans —n'hi havia indicis prou eloqüents— maldaven per trobar el suport organitzatiu d'unes estructures comunicatives sòlides, i en aquest sentit la trajectòria dels germans Carles i Darius Rahola al diari *El Autonomista* a la ciutat de Girona és modèlica i paradigmàtica (Costa, 2000). Els periodistes afins a l'ideari republicà, liberal i autonomista, amb diferents graus d'implicació política, tal com podria exemplificar perfectament la trajectòria comparada dels germans Rahola i el Companys periodista, maldaven per cohesionar el seu col·lectiu atès que, isoladament i desorganitzada, és a dir, fent la guerra pel seu compte, estaven incapacitats per tirar endavant amb el canvi social que el país requeria d'acord amb els seus postulats. Companys, de la mateixa manera que havien fet els germans Rahola, va adonar-se de seguida —tan bon punt començà els seus estudis universitaris— de la importància que representava disposar del suport decidit i ininterromput d'unes estructures comunicatives serioses i ben organitzades. No obstant això, a llarg termini el seu propòsit no era convertir-se en un periodista professional dedicat a temps complet a aquesta tasca, sinó que, més aviat, la seva vinculació amb el periodisme republicà es va fer efectiva, bàsicament, per motius polítics i idealistes, no pas de tipus econòmic, professional o de prestigi social, tal com assenyala, encertadament al nostre parer, el periodista Josep Maria Cadena (Barrera, 1990: 104). Un projecte polític de caire innovador, com era el que defensava Companys, necessitava indefectiblement del suport de la premsa si és que es volia arribar a bon port. Quan tot just era un jove estudiant universitari, conspirava al pati de la Facultat de Dret en el marc de l'Associació Escolar Republicana (Solé i Sabaté, dir., 2006, vol. 1: 97-101) i col·laborava amb la revista universitària *La Defensa Escolar* (Casassas, 2002: 16). Companys va assimilar els preceptes bàsics del catalanisme, s'hi va identificar plenament i ho va fer —i aquí rau el fet substantiu i alhora problemàtic— des d'una òptica inequívocament liberal, republicana i d'esquerres. Per copsar la importància del contingut que es deriva d'aquest plantejament ens hem de retrotreure a la seva etapa d'estudiant de batxillerat al Liceu Poliglota barceloní per tal de prendre nota de la consolidació dels vincles de complicitat ideològica amb un personatge clau dins la seva biografia: el seu amic i mestre Francesc Layret, posseïdor d'una remarcable capacitat intel·lectual i organitzativa (Ferrer, 1999). Gràcies a la relació d'afinitat que ambdós van teixir des de ben joves, la qual es va revelar com a molt productiva,¹² Companys va prendre conscièn-

cia dels elements que havien de conformar el nucli central del seu pensament polític. Amb el pas del temps s'hi va adherir amb fermesa, convicció i entusiasme, i hi va abocar tots els esforços necessaris per tal de dur a la pràctica allò que en la seva joventut havia constituït el nucli central dels seus desvetllaments ideològics. El polític nascut al Tarròs fou, en aquest sentit, un periodista plenament compromès amb el funcionament i la trajectòria dels diaris on va col·laborar, i des de ben jove va demostrar als col·legues de professió la seva condició d'activista versàtil i pragmàtic, que era capaç de valorar en la seva justa mesura els paràmetres que configuraven les diverses situacions, algunes certament compromeses, que va haver d'afrontar com a periodista.¹³ Companys emprava un estil molt característic, amb ploma directa i sovint apassionada, molt efectiu des d'un punt de vista polític.¹⁴ Les seves col·laboracions escrites transmetien en bona mesura la mateixa capacitat sintètica i analítica, així com l'absència de retoricismes buits i estèrils, que reflectia quan s'adreçava al públic des de la tribuna d'oradors gràcies a la seva condició de propagandista polític.

2.3. Metodologia

Hem abordat l'elaboració d'aquest article sense cap pretensió d'esgotar totes les possibilitats analítiques que ens proporciona el material recollit, en el sentit de fer una anàlisi acurada de les tirades, la difusió i la distribució dels mitjans estudiats, o bé amb la intenció de fer un estudi relatiu al procés de constitució de les societats anònimes propietàries dels diaris on col·laborà, etc., ja que aquesta prospecció i anàlisi desbordaria a bastament els nostres propòsits inicials. Més aviat el nostre objectiu ha estat interpretar i fonamentar el nostre treball en una sèrie determinada d'articles i discursos, paradigmàtics i representatius dels diferents contextos en els quals va estar involucrat Companys al llarg de l'etapa que ens ocupa. Considerem que, en aquest sentit, la tendència de la historiografia catalana dels darrers anys ens indica que és necessari aprofundir en aspectes menys coneguts de la seva biografia, com ara l'anàlisi de la trajectòria periodística desenvolupada durant les tres primeres dècades del segle xx, a fi d'ampliar la nostra perspectiva.¹⁵ Per tant, vam orientar el nostre focus d'atenció cap als inicis de la seva trajectòria, de la qual l'article més remot que fou analitzat datava de l'any 1908.¹⁶ Es tractava de treballar a fons aquest període per tal de lligar caps i accedir a un coneixement més precís de la seva biografia, encara que una tasca d'aquestes característiques —i encara més en el cas de Companys— sempre vindrà determinada per la seva complexitat.¹⁷

3. Ideologia política: catalanisme republicà i obrerista

3.1. Catalanisme

Companys es va recolzar en el periodisme i va fer servir la premsa per oposar-se sistemàticament al règim de la Restauració espanyola, i va defensar la seva substitu-

ció per un nou règim republicà.¹⁸ Per tal d'aconseguir els seus propòsits es va servir a bastament del periodisme i va defensar la necessitat de constitució d'un autogovern català ben estructurat enfront del centralisme foll imposat per l'Estat espanyol,¹⁹ tal com evidencià la seva participació juvenil a la Solidaritat Catalana.²⁰ Ras i curt, segons el seu punt de vista s'havien de revisar les tradicionals relacions de submissió mantingudes per la societat catalana envers l'Estat espanyol. Aquest plantejament estratègic va quedar palès ben aviat, concretament l'any 1908, a través de la seva participació decidida en la campanya periodística a favor del frustrat Pressupost de Cultura i la creació de la Institució de Cultura Popular,²¹ que promovien l'autonomia municipal de la ciutat de Barcelona i la promoció de l'ensenyament del català a les escoles, iniciativa que fou defensada entre d'altres per Layret, que fou regidor barceloní. Companys era conscient que perquè el seu ideal reeixís calia disposar del suport i la complicitat d'amplis sectors de la societat catalana que s'havien mantingut al marge de qualsevol compromís polític remarcable. La manera d'arribar-hi era mitjançant el periodisme, atès que fins al moment no es disposava dels instruments adequats per superar la divisió del catalanisme republicà.²² Calia en primer lloc trobar les fórmules adequades per dur a terme la constitució d'una formació política que fos prou atractiva per establir vincles sòlids i duradors amb el món de l'obrerisme català. En aquest sentit, hi ha un factor que hem de tenir present, i és que a partir de l'any 1917 el partit rival i hegemònic dins del catalanisme, la Lliga Regionalista, es va veure seriosament sacsejat per la conflictivitat social a la capital catalana. Aquest factor contribuï decisivament al començament d'un procés de decadència política que continuaria al llarg de les dècades següents, ja que el partit conservador i catalanista, commocionat per la desaparició del seu fundador i dirigent, Enric Prat de la Riba, i atemorit per la complicada conjuntura social, la qual posava en risc molts dels seus interessos econòmics, va prioritzar els interessos de classe i va deixar de banda la possibilitat d'establir relacions amb els sectors moderats de l'obrerisme, els quals eren susceptibles de ser atrets vers la causa del catalanisme polític.²³ A més a més, la Lliga, com a conseqüència del seu gir reaccionari, no es trobava ben posicionada per atreure bona part de l'electorat provinent de la classe mitjana —menestrals, botiguers, comerciants, petits industrials, etc.—; Companys, Layret i Salvador Seguí, que eren perfectament conscients d'aquesta circumstància, iniciaren converses amb diversos representants polítics i sindicals a través d'un procés de reflexió conjunta. Els tres activistes van planificar una estratègia decidida amb el propòsit de donar forma a un nou corrent polític d'esquerres, liberal, republicà i catalanista. L'anàlisi de la situació social catalana que efectuaren fou correcta i constituï un dels seus grans mèrits (Termes, 1999).

3.2. Obrerisme

A mesura que avançava la segona dècada del segle xx la problemàtica social a Catalunya adquirí uns rivets tràgics, circumstància que va contribuir a complicar encara més la inestable situació política. Dins d'aquest context, extraordinàriament

enrevessat i conflictiu —crisi econòmica, vaga de La Canadencs, assassinats de Layret i Seguí, entre molts d'altres—, era important disposar de la suficient fortaleça d'ànim i esperit crític a fi de mantenir la coherència ideològica. Simultàniament s'havia de ser prou versàtil per utilitzar els mitjans de comunicació, amb destresa i sentit de l'oportunitat, per tal de construir els missatges oportuns per poder transmetre al conjunt de la societat catalana les propostes favorables al canvi de règim polític, atès que la Restauració era un règim caduc i rebutjable. Com s'ho havia de fer Companys dins d'aquest context tan complex per poder adquirir una nítida visió de conjunt de la situació política, amb el sentit de l'oportunitat necessari per moure's en la direcció adient quan el conflicte estava enquistat a les entranyes de la societat catalana? I encara més, li era possible exercir el lideratge quan les seves visites a la presó començaven a ser cada cop més freqüents?²⁴ Per tal d'obtenir una resposta adequada per a ambdós interrogants, en primera instància hem de tenir en compte que, a pesar de les nombroses adversitats que reiteradament havia hagut d'esquivar Companys, la seva audàcia i la seva capacitat analítica li van permetre interpretar el sentit històric del seu temps,²⁵ malgrat la confusió política conjuntural. L'exercici del periodisme, en definitiva, va proporcionar a Companys agilitat i desimboltura per moure's dins d'un ambient farcit de situacions difícils i imprevisibles. D'aquesta manera, per tal de dur a la pràctica els seus objectius polítics, Companys es va recolzar fermament en el periodisme, atès que ben aviat va adonar-se d'una característica essencial del nou segle: la societat de masses catalana estava cridada a exercir un paper protagonista creixent (Gómez Mompart, 1992: 103-105). Per tant, era necessari utilitzar els pocs ressorts comunicatius de què es disposava per poder consolidar un projecte polític seriós, sòlid i transformador, en consonància amb els plantejaments ideològics de Layret, que havia dit obertament que ell necessitava o bé una acta o, si no, un diari per tal de dur a la pràctica els objectius estratègics del catalanisme republicà.²⁶ La ingent tasca, a vegades fosca i poc visible, que els dos activistes van dur a terme dins la redacció de diversos mitjans serví per impregnar la seva praxi política de versatilitat, pragmatisme i amplitud de mires. El diari, com a escola d'acció política on ambdós van passar moltes hores,²⁷ els permeté estar a l'aguait dels diferents avatars socials i polítics que sacsejaven regularment la societat catalana. A més, la formació jurídica de Companys va contribuir al fet que es convertís en un lector de premsa atent a les novetats de caire jurídic —legislatives, penals, administratives, etc.—, un aspecte que va quedar ben reflectit en diversos articles i discursos en els quals realitzava crítiques sobre tota mena de qüestions, les quals estaven fonamentades des del punt de vista del dret.²⁸ La seva capacitat de lideratge polític està íntimament relacionada amb l'adquisició d'aquesta mena d'aptituds.

En qualsevol cas, i tornant a la seva vinculació amb el món de l'obrerisme, no és sobrer indicar que la revolució *per se* no era l'objectiu final. Companys expressà la seva voluntat de ser conservador i defensor de la llei dins d'un règim republicà i democràtic, ja que al seu parer *evolució* i *revolució* eren dos conceptes que es tro-

baven íntimament relacionats.²⁹ Companys s'oposava, com Layret i Seguí, als desordres de tipus nihilista i apolític practicats per determinats sectors de l'anarquisme català més arraumat, atès que s'havia d'anar amb molta cura amb aquesta qüestió, molt enverinada des dels processos de Montjuïc i l'afusellament de Ferrer i Guàrdia, fins a arribar a la política repressiva indiscriminada i d'infaust record practicada entre d'altres per personatges com Miguel Arlegui o Severiano Martínez Anido.³⁰ Si es prenia en consideració la gravetat de la situació social, l'obligació de qualsevol persona conscient, honesta i compromesa amb el seu país era la d'oposar-se, aferissadament si calia, a una conjuntura política caracteritzada per l'arbitrarietat més descarada, la inoperància institucional i la desídia enfront dels interessos i els anhels dels sectors més desfavorits de la societat catalana.³¹

3.3. Republicanisme

Companys va tenir l'oportunitat d'establir relacions amb tota mena de periodistes i polítics d'arreu de l'Estat. La seva incipient popularitat va provocar que s'enduqués alguna sorpresa en aquest sentit, com per exemple el dia que es produí una memorable trobada amb el periodista, polític i escriptor valencià Vicente Blasco Ibáñez. L'any 1935, quan Companys es trobava reclòs a la presó gaditana de El Puerto de Santa María arran dels Fets d'Octubre de 1934, recordà d'aquest episodi:

A Blasco, le oí hablar en público una sola vez, en tiempos de la Unión Republicana, situada en la calle Cortes, de Barcelona. La multitud que había acudido a escucharle era enorme y fue necesario que hablase desde el balcón porque el gentío no cabía en el local. Entonces yo era un chiquillo y mi recuerdo es muy confuso; pero no lo es tanto el que voy a relatar: Durante la guerra europea, Blasco Ibáñez, que había puesto sus grandes dotes de escritor y de periodista al servicio de la causa de los aliados, que era tenida por la causa de las izquierdas, visitó Barcelona y un grupo de amigos fuimos al puerto a esperar al barco que le traía. Entonces yo era redactor de *La Publicidad* y fui a recibirle con algunos compañeros y con el propietario del periódico y diputado a Cortes, Laureano Miró. Los carlistas habían preparado una emboscada a Blasco y, distribuidos por el puerto, situados en lugares estratégicos, ausente la policía, se veían numerosos grupos, al parecer capitaneados por un diputado carlista que allí estaba, en medio de una veintena de los más bravos discípulos de Cucala.

Advertidos del peligro, que unos pocos amigos que encontramos también allí nos afirmaron, Laureano Miró cogió una barca de motor y se adelantó para recibir y recoger a Blasco, llegando después con él. Los carlistas se desorientaron con la maniobra, pero al percibir a Blasco, al que habíamos rodeado ya, prorrumpieron en denuetos y mueras. Laureano Miró subió a su auto, colocándose al lado del chófer que habíamos traído, y que le siguiéramos, pues iba a abrir la marcha. El coche salió rápido, mientras nuestros amigos se liaban a garrotazos con los requetés. Un poco más lejos, de otro grupo salieron unos disparos. Blasco sacó su revólver, que mantuvo en la mano hasta llegar a su destino. Nos acompañaban los gritos y las imprecaciones, y algunos mozalbetes corrían a los lados del coche profiriendo amenazas. Yo callaba, pero Blasco no cesaba de gritarles: —¡Cobardes! ¡Canallas! ¡Carcas!

L'APRENENTATGE D'UN LÍDER: LLUÍS COMPANYS, PERIODISME I POLÍTICA (1908-1925)

Cuando ya nos adentramos en la ciudad, Blasco se volvió a mí:

—¿Cómo se llama usted?

—Luis Companys, y soy redactor de *La Publicidad*.

—¡Ah! ¿Es usted Companys?

Me sentí lleno de orgullo porque Blasco conocía mi nombre o parecía conocerlo. Pero yo debía estar pálido, porque Blasco me tuteó, protector, al decirme: —No has debido tener miedo, porque son unos mi...

Llegamos a una casa del Paseo de San Juan, domicilio de su hermano político, señor Carsi, donde se hospedaba el gran escritor.

Blasco repetía aun:

—¡Son unos cobardes! ¡Unos canallas!

Nos despedimos. Por la noche un grupo de jóvenes políticos y periodistas —Layret, Marsá, Román Gori, Aguirre, Aguilar— y una docena más le ofrecieron una comida.³²

Aquest episodi posava en evidència que l'exercici del periodisme va contribuir a incrementar la seva popularitat entre els col·legues republicans de tot l'Estat, i, en aquest sentit, un altre periodista, Francisco Gómez Hidalgo,³³ el qual sentia una intensa admiració per Companys i Seguí, en fou un exemple paradigmàtic. Més enllà de la seva incipient popularitat, era prou notori que a la Catalunya de finals de la primera dècada del segle xx el conflicte social estava fora de control. Companys prengué consciència d'aquesta realitat i actuà en conseqüència amb el propòsit d'aconseguir la pau social, particularment després de la profunda impressió que li produí l'assassinat de Layret.³⁴ Per ubicar-nos en la lògica del pensament de Companys cal emmarcar la seva actuació política dins d'unes coordinades estratègiques de llarg recorregut, les quals aspiraven a la realització de la inacabada revolució burgesa a l'Estat espanyol, d'acord amb els plantejaments formulats al segle xix per Francesc Pi i Margall, l'herència del qual era molt valorada per tots els seus coreligionaris (Costa, 2000: 23-33). No obstant això, Companys no pretenia obviar l'adulteració del missatge original de Pi i Margall per part d'alguns polítics que es reclamaven seguidors del pròcer federalista, tal com demostren les seves paraules, pronunciades l'any 1924 al Cercle Republicà Federal de la ciutat de Sabadell:

El programa de Pi i Margall és defensat des dels conservadors fins a les esquerres i especialment les extremes esquerres. Les vestidures d'en Pi han servit, més que res, per a tapar totes les misèries.³⁵

En relació amb aquesta qüestió, des del punt de vista de Companys, era necessari innovar, arriscar i trobar noves formes d'actuació en benefici dels seus plantejaments, entre els quals la defensa de l'autogovern català, la realització de la reforma agrària i el combat en contra del caciquisme formaven part de la seva actuació estratègica a les envistes de l'objectiu final: l'enderrocament de la Restauració espanyola mitjançant la proclamació d'un nou règim republicà. Companys estava convençut que aquell context no convidava a endinsar-se en una dinàmica presi-

da per les elucubracions teòriques i les discussions bizantines. Més aviat, amb l'ajut inestimable del periodisme, calia passar a l'acció sense gaires contemplacions. De manera que a través d'aquest plantejament s'estimà més no convertir-se en un «home de laboratori», tal com li agradava dir quan es referia a l'actitud passiva i autosuficient que havien mantingut determinats rivals polítics, que parlaven bàsicament des d'un punt de vista teòric i poc efectiu, segons el seu punt de vista, per tal d'afavorir l'adveniment d'un nou règim republicà.³⁶

4. Periodisme autonomista i federal

4.1. Lerrouxisme

Durant els anys en què Companys tot just s'iniciava en el món del periodisme polític, adquiriren rellevància les seves bregues amb els radicals lerrouxistes. Vam analitzar aquest aspecte de la seva trajectòria mentre investigàvem la seva col·laboració amb el setmanari *La Forja*, portaveu de la UFNR. L'any 1910 el diari lerrouxista *La Rebel·dia* va promoure una campanya difamatòria en contra de la persona de Companys,³⁷ el qual va respondre immediatament a través de les pàgines del setmanari republicà i catalanista fent servir un to molt agre i desafiant.³⁸ Periodisme de combat en estat pur. Aquest no fou, ni molt menys, l'únic enfrontament amb els radicals lerrouxistes, ja que n'hi va haver d'altres, entre els quals destaca la denúncia periodística del sabotatge lerrouxista a la presentació del Partit Republicà Reformista (PRR) —Companys fou el president de la Joventut Republicana Reformista (JRR)—,³⁹ a la ciutat de Barcelona l'any 1912, una iniciativa política que fou patrocinada pel diari *La Publicidad* i que va comptar amb la participació del polític asturià Melquíades Álvarez, promotor i cap visible de la formació fallida.⁴⁰

4.2. Política municipal

L'exercici de la corresponsalia municipal barcelonina, duta a terme al diari *La Publicidad*, representava un camp de proves excel·lent per iniciar-se en el món del periodisme polític. Companys guanyà prestigi gràcies a la seva capacitat de desentrellar els afers que conegué mentre exercia aquesta funció, els quals, en general, eren confusos perquè pel mig hi havia un bon nombre d'interessos en joc, cosa que no facilitava precisament el seu esclariment.⁴¹ Cal tenir present que el consistori barceloní es trobava esquitxat per nombroses irregularitats protagonitzades per diversos regidors radicals, monàrquics i de la Lliga. El periodista novell va guanyar mèrits durant aquesta època perquè era meticulós, treballador i amb una gran aptitud per captar els diferents factors que incidien en la seva tasca,⁴² una circumstància que de ben segur repercutiria favorablement en la seva futura trajectòria com a regidor municipal independent a la capital catalana.

4.3. Caciquisme

Companys va decidir emprendre i simultaniejar noves aventures polítiques i periòdiques, circumstància que es veié afavorida per la dinàmica dels fets, els quals el van abocar a estendre el seu radi d'acció propagandística per tot el territori català, on adquirí un compromís ferm en la lluita en contra del caciquisme,⁴³ tal com evidenciava la seva tasca de redactor en cap de l'efímer i combatiu setmanari *La Barricada*.⁴⁴ Companys s'havia adonat del desfament que existia entre alguns sectors de la societat catalana, delerosos de canvis, per un costat, i el món dels partits polítics del règim, anquilosat i inoperant, per l'altre. Per tal que el seu afany renovador arribés a bon port era important, des d'un punt de vista estratègic, fer proselitisme mitjançant el periodisme entre els nuclis rurals catalans, que tradicionalment havien estat aïllats i al marge dels corrents polítics més avançats. El seu objectiu polític, efectivament, consistia a propiciar un acostament entre el món agrari de la Catalunya interior i els sectors més polititzats del nucli urbà barceloní, per tal d'acabar amb la nefasta influència del caciquisme restauracionista.⁴⁵

4.4. Articulació del catalanisme republicà

Les lluites intestines al Cap i Casal⁴⁶ estaven fent malbé el republicanisme català, cosa que aconsellava fer un cop de timó i buscar noves complicitats polítiques a la resta del país, on existia tot un món republicà, liberal i catalanista ben viu i en plena ebullició, disposat a influir en el conjunt de la política catalana. Aquest corrent polític necessitava nodrir-se de saba nova per poder definir un projecte de país coherent i ben estructurat. En aquest sentit, ens hem de remuntar a l'etapa universitària de Companys, durant la qual va tenir l'oportunitat d'establir amistat amb un bon nombre de simpatitzants republicans d'arreu del país, com ara amb alguns dels futurs membres de la Joventut Republicana de Lleida (JRL), que havien de tenir un paper destacat en el procés constitutiu del PRC el qual fou alhora un dels embrions de la futura Esquerra Republicana de Catalunya (ERC). Considerem que aquesta voluntat d'eixamplar el radi d'acció política per tot el territori català constitueix un factor decisiu a tenir en compte, atès que ens aclareix molts dels seus moviments tàctics d'aquests anys. Companys estava convençut que el republicanisme cometia un error greu en encotillar-se voluntàriament dins d'un context barceloní que es caracteritzava per la seva endogàmia, així com per les seves lluites polítiques descarnades i caïnites.⁴⁷ Si es continuava persistint en aquesta actitud, en un futur no es podrien establir els fonaments sòlids que requeria una política nacional catalana plena d'ambició. Tenint en compte aquesta circumstància, Companys va esmerçar molts esforços per tal d'eixamplar la seva tasca informativa i propagandística per tot el territori català, i va dirigir la seva atenció envers les zones que patien la xacra del caciquisme, cosa que el va ubicar al bell mig d'una conjuntura incerta i socialment explosiva. Per aconseguir els seus objectius més immediats Companys no va fer servir els recursos que en teoria li podien resultar més fàcils, és a dir, la demagògia política i l'afalagament del poble, sense efectuar una anàlisi rigorosa de la situ-

ació social, sinó que, ans al contrari, es va adreçar a la societat catalana i li va fer una presentació crua i detallada dels problemes existents, amb el convenciment que el poble reaccionaria tan bon punt prengué consciència que la situació de fons era escandalosa i indecent.

5. El periodisme revolucionari

5.1. La crisi de 1917

L'esclat de la Revolució Russa, la Primera Guerra Mundial (Ciurana, 2003: 10-13) i els catorze punts establerts pel president nord-americà Woodrow Wilson van influir notablement sobre les posicions adoptades pel catalanisme republicà durant aquest període. La Revolució Russa representava en aquest sentit un toc d'atenció molt seriós que generava inquietud entre els sectors benestants de la societat catalana, de la mateixa manera que havia succeït a la resta d'Europa. L'any 1917 va representar efectivament un punt d'inflexió polític (Termes, 2000: 535) a causa del context de crisi econòmica, militar i social, així com pels influxos revolucionaris provinents de les llunyanes terres russes, circumstància que proporcionà un bon arsenal d'arguments a Companys —endurí el seu discurs durant aquesta etapa—⁴⁸ per poder reforçar la seva proposta favorable al canvi de règim al conjunt de l'Estat. És a dir, va fer servir una retòrica encesa mitjançant la qual manifestava que els fets de Rússia contribuirien a afavorir el traspàs de poders, en detriment de la burgesia i en benefici del proletariat, i plantejava als seus seguidors la necessitat d'assajar amb noves fórmules d'organització política i social que havien de ser audaces i atrevides.⁴⁹ Podem sintetitzar la seva percepció del moment polític indicant que, segons el seu punt de vista, el règim de la Restauració representava una infàmia descomunal, la qual servia de suport a tota mena d'arbitrarietats i injustícies que perjudicaven seriosament els sectors populars catalans. Qualsevol persona coherent, íntegra i que s'estimés el seu país havia de treballar, indefectiblement, en contra d'un estat de coses perniciosos. Companys defensà aquestes idees, i va adquirir notorietat i prestigi mentre que, al mateix temps, es complicava la vida seriosament.⁵⁰ Aquesta etapa constituí, en definitiva, una fita remarcable en la seva trajectòria en considerar que *La Lucha* inaugurava una etapa dins la qual el catalanisme republicà prenia una deriva cada cop més combativa, ja que existia el convenciment que el règim de la Restauració es trobava a les acaballes i era un moribund mantingut amb vida artificialment. L'episodi de la vaga de La Canadenca, que provocà detencions i censures,⁵¹ és prou representatiu en aquest sentit, ja que representà l'exemple més punyent de les conseqüències negatives que es derivaven de la creixent conflictivitat social que es vivia a la capital catalana.

5.2. Defensa de l'autogovern català

Tanta convulsió social deixava espai per promoure reivindicacions nacionalistes catalanes? La resposta és afirmativa perquè el diari *La Lucha* es va fer servir per demanar més capacitat de decisió política per a Catalunya, encara que fos un mitjà escrit majoritàriament en llengua castellana; Companys no va desatendre aquesta qüestió⁵² i va patrocinar una intensa campanya a favor de l'autogovern català.⁵³ En aquest sentit, els famosos catorze punts de Wilson van provocar un debat ben viu dins del món republicà i catalanista de la ciutat de Barcelona, que es va mostrar molt receptiu a aquesta proposta. A més a més, l'ajuntament de la capital catalana va distingir com a ciutadà honorari el president nord-americà durant el mandat en què Companys exercia com a regidor republicà independent, i promocionava des d'aquest càrrec l'ensenyament de la llengua catalana a les escoles municipals, una presa de posició política que li va servir per obtenir el reconeixement de la Joventut Nacionalista Republicana (JNR) de Barcelona.⁵⁴ A banda d'això, mentre estudiàvem *La Lucha* vam tenir l'ocasió de treballar amb un interessant document periodístic⁵⁵ que feia referència a una iniciativa política plantejada per Layret, mitjançant la qual va promoure l'exploració de noves vies diplomàtiques a escala internacional amb el propòsit de contribuir a la resolució favorable del plet nacional català. Tot plegat s'inicià l'any 1915 amb un requeriment de Layret adreçat a Prat de la Riba, president de la Mancomunitat Catalana, a través del qual li proposava la constitució d'una delegació internacional que havia d'oferir el seu suport —així com la seva capacitat d'influència i intermediació envers la resta de l'Estat espanyol— al bàndol aliat en nom del poble català. En el cas que els aliats fossin els guanyadors del conflicte bèl·lic, com a contraprestació, haurien de contribuir amb el seu suport a la resolució favorable del contenciós nacional català amb l'Estat espanyol. La iniciativa no va reeixir, però constituí un episodi significatiu que evidenciava fins a quin punt els sectors afins al món del catalanisme republicà exploraven noves vies polítiques per treure partit d'una conjuntura internacional que es preveia favorable després del triomf aliat a la Gran Guerra.

6. Diputat a Madrid, problemàtica del Marroc i defensa dels rabassaires

6.1. La situació econòmica

El triomf aliat a la Primera Guerra Mundial representava en teoria la imposició dels ideals de modernitat i avenç social a bona part d'Europa, Catalunya inclosa. Tot semblava indicar que aquest conflicte no havia de tenir repercussions gaire significatives pel que fa a l'entramat institucional espanyol a causa de la seva neutralitat, però a efectes pràctics la cosa no va anar exactament així atesa la considerable influència que la conflagració exercí dins les economies catalana i espanyola. En rela-

ció amb aquest tema Companys va fer públic el seu punt de vista al setmanari sabadellenc *L'Avenir*, el qual era certament inequívoc: d'una banda, durant els anys que va durar la Primera Guerra Mundial els empresaris catalans van obtenir sucults beneficis sense fer gaires esforços i, d'altra banda, i per acabar-ho d'adobar, aquests mateixos empresaris no van ser suficientment previsors per adonar-se de la importància que representava invertir en innovació, millora i modernització de les infraestructures que conformaven l'entramat productiu català:

Però no cal insistir sobre el tema que tantes crítiques ens ha merescut, de l'escandalosa conducta observada pels negociants de guerra. El fet és que ara ens trobem davant de una crisi [sic] econòmica paorosa, i que aquest problema viu i greu necessita una atenció esmeradíssima.⁵⁶

D'acord amb aquesta descripció, a Catalunya es vivia una situació social lamentable i perillosa que estava directament relacionada amb la manca de visió estratègica de les seves classes dirigents, les quals tenien una responsabilitat doble, d'entrada perquè no havien aprofitat la situació favorable, des d'un punt de vista econòmic, que els oferia la situació de neutralitat de l'Estat espanyol a la Primera Guerra Mundial (Sobrequés, ed., 1997-1998, vol. 1: 522), i en segon lloc perquè assumien acríticament les exigències imposades pels grans trusts i monopolis que operaven al conjunt de l'Estat. Va ser precisament durant aquest període quan el gran rival polític de Companys, Francesc Cambó, aconseguí la seva fortuna com a conseqüència dels seus tractes amb la gran indústria elèctrica alemanya (Burgueño, 2001: 96-101).

6.2. El colonialisme africà

Quant a la denúncia i l'oposició al colonialisme espanyol al nord d'Àfrica (Figueres, 2014: 21-38), Companys estava convençut que aquesta qüestió simbolitzava la pèrdua definitiva del seny per part del règim de la Restauració, atès que l'obstinada posició del Govern espanyol, sostinguda en el temps, en relació amb les seves colònies africanes va provocar una sagnia econòmica immensa per a les migrades arques estatals, les quals amenaçaven amb la bancarrota imminent.⁵⁷ D'altra banda, la brutalitat del militarisme africanista representava una xacra enorme i un cost desproporcionat en vides humanes, circumstància que ja havia estat denunciada per Companys durant la seva etapa a *La Publicidad*.⁵⁸ Més endavant, coincidint amb l'exercici del seu càrrec de diputat a Madrid, la seva posició en relació amb aquesta qüestió va adquirir una rellevància considerable, entre d'altres, a les pàgines de *L'Avenir*.

6.3. El sindicalisme rabassaire

Dins d'aquest apartat cal destacar la importància de la lluita en contra del caciquisme al camp català, una activitat que influí poderosament en l'actuació política

de Companys i que va adquirir una especial rellevància amb la fundació del sindicat agrari Unió de Rabassaires (UR) a principis dels anys vint. La reivindicació rabassaire representava un compromís ineludible a fi d'impulsar la modernització del món agrari català mitjançant la promoció del cooperativisme i la denúncia dels abusos dels propietaris rurals.⁵⁹ Les terres de l'interior de Catalunya s'havien d'incorporar a la dinàmica d'avenç a la qual era necessari que aspirés tot el país sense excepcions. En aquest sentit, l'any 1922 es va fundar la revista agrària *La Terra* (Pomés, 2000: 288-299) —hem analitzat la seva col·laboració fins a l'any 1925 tot i que perdurà fins a principis de la dècada següent—, la qual fou defensora infatigable del sindicalisme rabassaire basant-se en una vella idea teoritzada per Pi i Margall que fou duta a la pràctica, entre d'altres, per Companys, el qual es trobava en plena sintonia amb un important sector dels treballadors del camp català. No debades Companys va recórrer infatigablement les terres de l'interior de Catalunya, i hi va protagonitzar tota mena de mítings i conferències, en què es parlava dels problemes que afectaven els pagesos catalans i alhora s'abordaven les qüestions jurídiques que tenien a veure amb el contracte de la rabassa morta. La seva aposta decidida a favor de la regeneració de la vida pública al camp català va constituir l'exemple més evident i paradigmàtic de la profunda dimensió estratègica del seu programa polític, dins del qual l'activitat periodística hi va jugar un paper central, tal com demostren els esforços ingents que va esmerçar per tal de tirar endavant amb el projecte de *La Terra*, tot i que el seu paper com a articulista hi fou més aviat escàs en relació amb la seva importància en aquest sindicat. Quan el jove Companys es comprometia en el funcionament d'aquesta revista, tal com succeïa, a diferent escala, quan feia d'orador i propagandista rabassaire, treballava per al futur, una tasca ineludible per tal de dotar de coherència el seu projecte polític.

6.4. Diputat al Parlament espanyol

La col·laboració de Companys amb el setmanari *L'Avenir* va començar a fer-se efectiva quan va prendre el relleu de Layret com a diputat al Parlament de Madrid.⁶⁰ Layret, que n'havia estat el fundador, tal com constava a la capçalera d'aquest mitjà, fou assassinat tot just iniciada la seva trajectòria en aquest mitjà a la porta del seu domicili, ubicat al carrer de Balmes de la capital catalana, on hi ha una placa que rememora aquest fet. Companys, que en aquell moment es trobava reclòs amb altres coreligionaris com ara Seguí a la presó de La Mola, a Maó, va ser escollit diputat a Madrid pel districte de Sabadell,⁶¹ circumstància que li va permetre abandonar el presidi, prendre possessió d'aquest càrrec i dirigir el setmanari dels federals de Sabadell (Figueres, 2003). La seva actuació parlamentària, particularment per la rellevància dels seus discursos en contra del colonialisme al Marroc, va ser molt efectiva i va generar adhesions en diversos sectors socials contraris al règim de la Restauració. El punt de vista de la militant anarcosindicalista Balbina Pi és prou eloqüent en aquest sentit:

Companys, el humilde, el bueno y desinteresado, abraza al pueblo que trabaja y sufre, como a sus propios hijos. Companys, sigue el ejemplo de Tolstoy; ha dicho la verdad comprometida, la verdad escueta y amenazada por los tiranos. El distrito de Sabadell puede estar orgulloso de su representante parlamentario. ¿Quién sabe si la honradez incorruptible de Companys en el desempeño de su cargo le llevará a la miseria, y lo que es más doloroso, la muerte... Por esto ahora más que nunca el distrito de Sabadell debe saber velar por el que es fiel representante de sus intereses ultrajados.⁶²

La seva condició de diputat al Parlament de Madrid, en definitiva, farà que els seus articles tinguin un gran interès, ja que Companys narrava en primera persona els inicis de la seva experiència parlamentària a Madrid.⁶³

7. Conclusions

El suport dels mitjans periodístics havia de ser necessàriament un element imprescindible per a un projecte polític ambiciós i transformador com era el que defensava Companys, i és per aquest motiu que s'explica l'actitud incisiva, dinàmica i innovadora que va demostrar al llarg del període estudiat. La premsa va representar, en aquest sentit, el mitjà idoni que li va permetre cohesionar i articular políticament el catalanisme republicà, així com per adquirir prestigi i influència entre els seus coreligionaris, circumstància de la qual va servir-se per tal d'establir vincles de complicitat amb tota una sèrie de sectors immobilitzats des d'un punt de vista polític, particularment provinents de l'entorn anarcosindicalista als nuclis urbans, o del món rabassaire a la Catalunya interior. Amb tot, i malgrat la intensitat i la importància que tingué l'activitat periodística al llarg de la seva vida, aquesta activitat revestí un caràcter instrumental i restà en tot moment subordinada als seus interessos polítics, els quals foren el veritable motor de les seves actuacions públiques, el *primum mobile*. Tenint en compte la seva dilatada trajectòria, podem dir que Companys fou un polític de llarg recorregut, un estrateg, no pas un tàctic, i fins a cert punt un ideòleg del catalanisme republicà mercès a la seva activitat periodística.

8. Articles estudiats de Lluís Companys (1908-1925)

a) Diari *La Publicidad*: «Alrededor del congreso. Protesta contra unas manifestaciones. Para el Dr. Diego Ruiz», 10529, 25-IV-1908; «El mitin [sic] por la Tolerancia. Por el presupuesto de cultura», 10548, 15-V-1908; «La impunidad del caciquismo», 11534, 14-V-1911; «El caciquismo de Igualada», 11577, 26-VI-1911; «Las declaraciones de D. José Zulueta», 11887, 4-V-1912; «El Ayuntamiento actual», 11906, 23-V-1912; «El fracaso de los partidos políticos de Barcelona. El Reformis-

mo», 12003, 28-VIII-1912; «El partido Reformista en Cataluña», 12020, 14-IX-1912; «El discurso del señor Layret», 12024, 18-IX-1912; «Réplica a don Francisco Layret», 12026, 20-IX-1912; «El 11 de febrero. Impresión política», 13251, 11-II-1916; «El orden de abajo y el desorden de arriba. La política del mauser», 13282, 13-III-1916; «Por cuenta propia. El sueldo de la unión. Racha de verdades», 13332, 3-V-1916.

b) Setmanari *La Forja*: «La meva contesta», 4, 22-V-1910.

c) Diari *La Lucha*: «Lo que puede el despecho. El hombre que grita», 667, 16-X-1918; «Mi réplica. El hombre que grita», 674, 23-X-1918; «La república, los republicanos y el momento actual», 696, 14-XI-1918; «Las conclusiones de la Asamblea», 735, 23-XII-1918; «El problema social. Unas cuantas verdades. El gobierno, el gobernador y la burguesía», 797, 24-II-1919; «Los conflictos obreros y la gestión del señor Rothwos», 799, 26-II-1919.

d) Setmanari *L'Avenir*: «De cara als fets es demostren les conviccions, no amb paraules», 2, 6-XI-1920; «Serenitat», 13, 15-I-1921; «Hores decisives per a la vida de Catalunya», 16, 5-II-1921; «Del congrés. Observacions ràpides», 19, 26-II-1921; «Per a la salvació de la nostra indústria», 23, 26-III-1921; «Cap d'any», 60, 29-XI-1921; «Desde el congreso», 89, 17-VI-1922; «Comentaris a la destitució de les autoritats de Barcelona», 111, 18-XI-1922; «La resplandor d'en Layret», 113, 2-XII-1922; «Desde Madrid», 126, 3-III-1923; «Les ensenyances de la història», 149, 3-VIII-1923; «La tragèdia del Marroc», 151, 25-VIII-1923; «Lo del Marroc», 152, 1-IX-1923; «Anotacions al cop d'Estat», 155, 22-IX-1923; «Layret, el nostre precursor», 165, 30-XI-1923; «Els delators», 173, 26-I-1924; «Carta oberta de Lluís Companys als redactors de *L'Avenir*», 255, 15-VIII-1925; «Layret i el pervindre», 270, 28-XI-1925.

e) Revista *La Terra*: «Sencilles [sic] advertències als amics rabassaires», 2, 30-X-1922; «PACHS (Un com n'hi ha d'altres)», 3, 15-XI-1922; «Parlem-ne de les eleccions», 10, 30-III-1923; «Entre propietaris: conversa en un ferrocarril», 15, 15-VI-1923; «Amb el cap i amb el cor», 65, 21-VI-1924; «L'estrena de *Terra Nostra* (l'obra de l'Aragay)», 108, 18-IV-1925.

Notes

1 Article basat en la tesi doctoral de l'autor, titulada *Lluís Companys: polític i periodista*, llegida a la Universitat de Barcelona el 28 de juny de 2011 i dirigida pel professor Agustí Colomines. L'article s'inclou en els projectes d'investigació del Grup de Recerca en Estudis Nacionals i Polítics Culturals (GRENPOC). Ref.: 2014 SGR 293, IP: Agustí Colomines.

2 Adreça de correspondència: Josep Maria Ortiz. Parc de les Humanitats i de les Ciències Socials. Perú, 52. E-08018, Barcelona, UE.

3 La recerca hemerogràfica en la qual està basada aquest article va ser duta a terme en els següents arxius: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxiu Nacional de Catalunya, Biblioteca Pública Arús, Biblioteca del Ateneo Mercantil de València, Biblioteca de Catalunya, Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General de la Universitat Autònoma de Barcelona, Biblioteca de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, Biblioteca del Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona.

4 L'estudi de la trajectòria de Companys va ser considerat un tema tabú durant la dictadura franquista. Hem d'assenyalar que el seu afusellament simbolitzava descarnadament l'inici de la dictadura franquista. Tanmateix, malgrat els improbables esforços realitzats pel franquisme, el mite va poder sobreviure als quaranta anys de dictadura encara que, a escala estatal, no seria fins a les acaballes d'aquest règim i a partir dels primers anys de la Transició —i particularment durant les dècades següents— que l'interès historiogràfic per la figura de Companys s'incrementà de manera exponencial. Si analitzem els treballs historiogràfics diguem-ne «clàssics» podrem constatar que s'han centrat, preferentment, en el període republicà i en concret en la seva etapa com a president de la Generalitat. En podem citar a tall d'exemple alguns dels més coneguts: Bellmunt, 1945; Benet, 2005; Cruells, 1970; Jordi, 1991; Lladó, 1999; Llarch, 1978; Ossorio y Gallardo, 2010; Poblet, 1976, i Viús, 1977. Aquest període ha estat el més treballat, dins del qual han suscitat un especial interès els Fets d'Octubre de 1934, la seva actuació durant l'esclat de la Guerra Civil el juliol de 1936, l'exili a França i la posterior extradició a Espanya amb el corresponent judici sumariíssim que el va condemnar a mort. A partir de la primera dècada d'aquest segle l'enfocament historiogràfic ha fet un gir considerable, i d'aquesta manera podem observar que cada cop són més els historiadors que cerquen un enfocament més ampli així com un coneixement més minuciós de les diferents etapes de la seva vida, com per exemple: Casassas, 2002; Figueres, 2015; González i Vilalta, 2009; Pons, 2006, i Solé i Sabaté, 2006.

5 «La Publicidad», *La Publicidad*, 11279, 28-VIII-1910.

6 «Lluís Companys i Jover», *La Humanitat*, 663, 27-XII-1933.

7 «Lluís Companys, President», *L'Opinió*, 805, 2-I-1934.

8 La hipòtesi que resumeix les característiques bàsiques d'aquest procés, en paraules de Termes, és la següent: «Un cop aclarit això, i per acabar, voldria resumir dient que sabem com a partir de la pervivència de la llengua i la catalanitat, especialment viva entre el poble, s'articula un catalanisme literari intel·lectual al segle XIX, de base mestral i professional de classe mitjana, format per metges, advocats, professors universitaris, farmacèutics, arquitectes, etc., que crea una cultura nacional. Que, en una segona etapa, ja al començament del segle XX, el catalanisme es bifurca en un corrent possibilista, pragmàtic, moderat o conservador, accidentalista en definitiva, i en un altre corrent d'esquerra democràtic i republicà. I com en un tercer moment, sobretot a partir de la Guerra Europea i amb el punt àlgid en la proclamació de la República el 1931, neix un catalanisme radical i proletari que posa els drets de Catalunya al costat o per sobre de les reivindicacions socials, culminant així un procés evolutiu d'un centenar d'anys».

9 L. COMPANYS, «Els delators», *L'Avenir*, 173, 26-I-1924.

10 L. COMPANYS, «Lo que puede el despacho, el hombre que grita», *La Lucha*, 667, 16-X-1918.

11 Tan bon punt Companys fou elegit president de la Generalitat els col·legues barcelonins del gremi periodístic li brindaren un homenatge a la capital catalana, el gener de 1934, i van posar en relleu la seva condició de periodista: «Els elements directius de l'Associació de Periodistes de Barcelona, aplegats a l'Hostal del Sol en dinar d'homenatge a l'honorable senyor Lluís Companys i Jover, celebren amb aquest acte d'amical intimitat l'enlairament a la primera magistratura de Catalunya del consoci il·lustre i eminent periodista, qui mai no ha oblidat la seva condició de professional de la ploma i ha tingut sempre des dels alts llocs que ha vingut ocupant una especial deferència pels companys seus de classe. L'Associació de Periodistes de Barcelona es complau en remarcar aquest fet i desitja a l'estimat company que el seu pas per la Presidència de la Generalitat sigui ben profitós per la causa de Catalunya». «Un obsequi dels periodistes a l'Honorable president de la Generalitat» (*La Humanitat*, 676, 11-I-1934, p. 8).

L'APRENENTATGE D'UN LÍDER: LLUÍS COMPANYS, PERIODISME I POLÍTICA (1908-1925)

112 Ll. COMPANYS, «Layret, el nostre precursor», *L'Avenir*, 165, 30-XI-1923.

113 «Sobre una cuestión personal», *La Lucha*, 546, 17-VI-1918.

114 El diari *El Mercantil Valenciano* posava en relleu, en primera pàgina, les qualitats periodístiques de Companys: «El ideal político del señor Companys, su ejecutoria republicana y liberal, las apasionadas líneas de su vida dentro del régimen instaurado el 14 de abril del 31, su actual situación personal, dan excepcional interés a sus artículos, escritos en una prosa rápida, certera, vibrante, que caracteriza la literatura de los hombres de acción y que hoy es instrumento necesario del periodismo político» («Lluís Companys ex-presidente de la Generalitat», *El Mercantil Valenciano*, 23347, 17-IX-1935, p. 1).

115 Reivindiquem la importància de la primera etapa periodística i política de Companys amb l'objectiu d'adquirir una visió de conjunt de tota la seva trajectòria, tal com va apuntar Jordi Casassas: «S'ha destacat sovint que la vida de Companys només adquireix una veritable significació en els curts anys que van des dels fets d'octubre del 1934 fins al seu tràgic assassinat, l'octubre del 1940 [...], encara ens manca informació d'aspectes com la seva acció en el si del Partit Republicà Català o, per exemple, de la seva llarga trajectòria com a periodista» (Casassas, 2002: 10). Susanna Tavera assenyalava, el mateix sentit: «Tot i que l'atenció historiogràfica que recentment s'ha dedicat al procés i a la immediata execució de Companys és intensa (Figueres, 1997; Benet, 1998), continua mancant-nos una biografia global o, fins i tot, treballs sobre algunes etapes i aspectes de la seva militància política (el seu pas pel Partit Republicà Català [PRC] o la seva significació com a periodista en són dos bons exemples)» (Casassas, 2002: 80).

116 Ll. COMPANYS, «Alrededor del congreso. Protestas contra unas manifestaciones. Para el Dr. Diego Ruiz», *La Publicidad*, 10529, 25-IV-1908.

117 Recomanem llegir amb atenció les qüestions epistemològiques de caire general plantejades per l'historiador John Lukacs (Lukacs, 2003: 15-51), que fa referència a les relacions conflictives, farcides de friccions, que es donen habitualment entre els estudis biogràfics i la història.

118 Ll. COMPANYS, «El orden de abajo y el desorden de arriba. La política del Mauser», *La Publicidad*, 13282, 13-III-1916.

119 «El nostre candidat Lluís Companys ha pogut fer arribar a mans del seu germà Ramon una carta de la que comièm les següents ratlles», *L'Avenir*, 9, 18-XII-1920.

120 «Banquet d'homenatge a José Salmerón», *L'Opinió*, 411, 27-IX-1932.

121 «En el Ayuntamiento. El Presupuesto de Cultura», *La Publicidad*, 10516, 11-IV-1908.

122 Ll. COMPANYS, «El fracaso de los partidos políticos de Barcelona. El reformismo», *La Publicidad*, 12003, 28-VIII-1912.

123 Ll. COMPANYS, «Las conclusiones de la asamblea», *La Lucha*, 735, 23-XII-1918.

124 «De la última huelga. La detención de Lluís Companys», *La Lucha*, 823, 17-V-1919.

125 Ll. COMPANYS, «Les ensenyances de la història», *L'Avenir*, 149, 3-VIII-1923.

126 Companys ho rememorava en un homenatge al seu amic: «Layret deia sovint que ell necessitava o bé un acta o bé un diari». «En el XII aniversari de l'assassinat de Francesc Layret, discurs de Lluís Companys» (*L'Opinió*, 468, 2-XII-1932, p. 1).

127 L'any 1935 Companys rememorava la seva experiència a la redacció de *La Lucha*: «Cuando, hace ya bastantes años, cuidaba yo de "La Lucha" el famoso periódico que fundamos con Marcelino Domingo y Francisco Layret, solía reproducir con mucha frecuencia y tijera en mano los editoriales de EL MERCANTIL VALENCIANO, que ponían un poco de serenidad y tal vez de buen juicio en la literatura desesperada de aquella hoja de la revolución que murió a los tres años, después de gran número de multas, procesos y persecuciones, deportado yo a La Mola y vilmente asesinado Layret, durante el mando de Arlegui y de Martínez Anido, a quien la ley de la República ha reintegrado en su cargo y honores» (Ll. COMPANYS, «Un recuerdo al comienzo de la tarea», *El Mercantil Valenciano*, 23347, 17-IX-1935, p. 1).

128 Ll. COMPANYS, «La impunidad del caciquismo», *La Publicidad*, 11534, 14-V-1911.

129 Anys enrere Companys havia manifestat el seu punt de vista en relació amb aquesta qüestió: «Seguidamente el señor Companys examina las palabras revolución y evolución que son —dice— dos modalidades de un mismo concepto. La evolución es lógica, real; es el progreso que se desenvuelve a desafío de todo obstáculo, por su virtualidad immanente. Cuando la evolución sigue su curso, ser revolucionario es ser insensato. Pero cuando la evolución se detiene, por barreras cerradas, suicidios y obstáculos temerarios, entonces lógicamente viene la revolución que adquiere caracteres de santa, de necesaria, de humana» («El Partido Reformista en Cataluña. El mitin [sic] en Gracia», *La Publicidad*, 12230, 14-IV-1913, p. 3).

JOSEP MARIA ORTIZ-ARILLA

130 «On és la solució? L'actual situació obrera vista des dels seus angles principals», *L'Opinió*, 595, 30-IV-1933.

131 LI. COMPANYS, «Comentari a la destitució de les autoritats de Barcelona», *L'Avenir*, 111, 18-XI-1922.

132 LI. COMPANYS, «Un recuerdo al comienzo de la tarea», *El Mercantil Valenciano*, 23347, 17-IX-1935, p. 1.

133 Francisco Gómez Hidalgo fou un periodista i intel·lectual polifacètic que en un futur havia de ser diputat al Congrés de Diputats per la província de Castelló, així com representant de la Generalitat a Madrid. Escriví un llibre dedicat a Companys (Gómez Hidalgo, 1935) i un article (F. GÓMEZ HIDALGO, «Companys diputado», *L'Avenir*, 14, 22-I-1921), en què el periodista castellà hi expressava l'entusiasme per Companys i Seguí en els següents termes: «Va a hacer pronto dos años que me honra Companys con su amistad. Nos presentó Salvador Seguí, su primo, en marzo del 19, cuando la gran urbe catalana ardía víctima de la situación social que aún perdura I...I. En aquellas jornadas de intimidación y de expansión, en el largo dialogar de las noches en vela, en el rápido cambio de mil ideas sugestivas, en el esbozo accidental de cien cuestiones importantes, yo conocí y llegué a querer y a admirar a Seguí y a Companys. No pude sofocar en mi corazón un sentimiento generoso y de artística simpatía hacia unos hombres que con su cultura superior y con su fuerza cerebral no acusaban rasgo de criminalidad degenerada, sino, en todo caso, de iluminismo filantrópico y de mesianismo renovador».

134 LI. COMPANYS, «Serenitat», *L'Avenir*, 13, 15-I-1921.

135 «Commemoració del Centenari de Pi i Margall», *L'Avenir*, 188, 3-V-1924.

136 Vegeu, a tall d'exemple, les manifestacions següents: «Davant aquestes eleccions històriques, l'Esquerra Republicana us dirigeix la paraula. I ho fem amb l'orgull d'haver estat els homes que hem comprès tot l'isidí l'emoció creadora d'aquestes hores. El poble ens acompanya. I en canvi ha bandejat aquells partits carregats de suficiència, i d'homes de laboratori. Nosaltres hem nascut republicans. Des del diari "La Lucha" ja ho dèiem amb Marcel·lí Domingo i amb aquell home màrtir que es deia Francesc Llairet, que Catalunya no seria compresa mentre no s'enderroqués la Monarquia» («El gran miting de l'Esquerra Republicana a la "Monumental"», *L'Opinió*, 17, 23-VI-1931, p. 6).

137 «Estacazos y...», *La Rebelión*, 155, 13-V-1910.

138 LI. COMPANYS, «La meva contesta», *La Forja*, 4, 22-V-1910.

139 «Juventud Reformista», *La Publicidad*, 12488, 1-I-1914.

140 «El Partido Reformista. Melquíades Álvarez en Barcelona. Los Lerrouxistas haciendo el juego del gobierno», *La Publicidad*, 11924, 10-VI-1912.

141 Vegeu a tall d'exemple la dura crítica a l'activitat municipal desenvolupada pel regidor de la Lliga Gaspar Rosés: «Un pequeño paréntesis. La conducta del señor Rosés», *La Publicidad*, 12904, 28-II-1915.

142 LI. COMPANYS, «El ayuntamiento actual», *La Publicidad*, 11906, 23-V-1912.

143 LI. COMPANYS, «La impunidad del caciquismo», *La Publicidad*, 11434, 14-V-1911.

144 Aquest setmanari, de vida curta, va realitzar una intensa campanya en contra del caciquisme al districte d'Igualada. Companys tenia la intenció de fer-lo servir tan sovint com li fos possible i immediatament el posà a disposició dels agreujats pel caciquisme: «El señor Companys recordó su primera intervención, como presidente de la sección política de la Juventud, en esta campaña en contra del caciquismo igualadino, y ofreció a los atropellados las columnas del semanario "La Barricada"» («El caciquismo en Ódena», *La Publicidad*, 11864, 10-IV-1912, p. 3). *La Barricada* es va caracteritzar per la seva actitud combativa, tal com evidencia la següent declaració d'intencions que va aparèixer al primer número, en què destaca l'arcaisme del català emprat: «Nostra actuació serà de revolta continua en tot moment determinat que's plantejhi a la vida nacional, protesta viva contra les injustícies, la farsa política, la covardia que s'ha apoderat de las multituds y dels directors. Voldríam que les nostras plumas fossin aceradas y talladoras com una espasa. Ens crema l'ànima la vergonya del estat actual de cosas: desorientació e inacció dels polítics de prestigi, continuat cinisme del govern, conflictes exteriors...Y la desesperant angustia de totes les classes socials, las queixas dolorosas dels obrers, la feconda protesta que germina a las entranyas de Catalunya; ganas de rebelarse, anhels de redempció, sense que ningú sàpiga o gosi o vulga recullir-ho! Si aixó continúa, a tots els unguits pels favors del poble els hi direm covarts, impotents o vividors, quan l'hora sigui arribada. Salut a la premsa y una abraçada als germans que lluyten al costat nostre» («La Barricada», *La Barricada*, 1, 22-III-1912, p. 2).

145 «La juventud contra el caciquismo», *La Publicidad*, 11439, 9-II-1911.

146 LI. COMPANYS, «El fracaso de los partidos políticos de Barcelona. El Reformismo», *La Publicidad*, 12003, 28-VIII-1912.

147 LI. COMPANYS, «La república, los republicanos y el momento actual», *La Lucha*, 696, 14-XI-1918.

L'APRENENTATGE D'UN LÍDER: LLUÍS COMPANYS, PERIODISME I POLÍTICA (1908-1925)

148 «Patriotismo-Abnegación-Civilidad. Un discurso de Luís Companys», *La Lucha*, 378, 9-II-1917.

149 «Abnegación. Voluntad. Capacidad. El grandioso mitin [sic] de las Juventudes de izquierda (Juventudes Izquierdistas de Cataluña) – Teatro Goya», *La Lucha*, 716, 4-XII-1918.

150 Hem de tenir en compte que la vida d'aquest diari fou curta i accidentada ja que els membres de la seva redacció, com ara Marcel·lí Domingo i el mateix Companys, van patir detencions, persecucions i censures. Les conseqüències que es derivaren de la vaga de La Canadenca van agreujar la situació i van significar *de facto* el punt i final en la vida del diari.

151 Els articles següents, entre d'altres, van patir els efectes de la censura: «La autonomía a Cataluña [sic]. La voluntad de Cataluña debe ser acatada. Una información pública», *La Lucha*, 770, 28-I-1919 (censurat parcialment); Ll. COMPANYS, «El problema social. Unas cuantas verdades, el gobierno, el gobernador y la burguesía», *La Lucha*, 797, 24-II-1919 (censurat íntegrament); L. COMPANYS, «Los conflictos obreros y la gestión del señor González Rothwos», *La Lucha*, 799, 26-II-1919 (censurat parcialment); «L'acte de Martorell. Parla el senyor Companys», *La Terra*, 49, 1-III-1924 (censurat parcialment); «En Lluís Companys», *L'Avenir*, 195, 21-VI-1924 (censurat parcialment); «Carta oberta de Lluís Companys als redactors de l'Avenir», *L'Avenir*, 255, 15-VIII-1925 (censurat íntegrament). El setmanari sabadellenc va expressar la seva indignació amb la censura que patia des que es va instaurar la dictadura de Primo de Rivera mitjançant un article que va aparèixer sense signatura i que es trobava en plena consonància amb el punt de vista de Lluís Companys. No descartem que ell mateix en fos l'autor, bàsicament perquè l'estil és idèntic: «Evidentment és una època difícil pels que tenim l'obligació d'escriure en els periòdics. Es presenten assumptes d'actualitat i d'interès i no podem comentar-los tal com voldríem si volem evitar l'acció implacable del censor. Hi ha qui creu que honren a un periòdic d'esquerres les planes censurades, però a nosaltres ens fa molt poca gràcia trobar-nos amb grans espais blancs, com en el nombre passat, per haver tingut la gosadia d'emetre judicis sobre la guerra del Marroc. ¿Fins quan ha de durar el règim de la prèvia censura i la suspensió de garanties constitucionals? ¿No és prou gran la sotmissió [sic] del poble espanyol que fa temps que ha abandonat per complert [sic] la facultat de manifestar-se i fins creiem la de pensar? ¿No veuen els governants que una tan perllongada privació de llibertat destrueix l'escassa vitalitat espiritual que encara hi ha a Espanya? No tenim la pretensió de què nostra veu sigui escoltada pels que regeixen els destins del país, però si que ens creiem autoritzats per dirigir-nos als nostres llegidors que perteneixen [sic] al poble, per demanar-los que els obstacles que s'interposen a nostra obra no siguin causa de què defalleixi la seva fe, abans al contrari sigui això motiu d'aixecar-la fins esperar temps millor. Mantinguem doncs, amics, per sobre de tot i de tots, nostra fe en l'ideal. No som d'aquells que sols poden viure per les intrigues i per l'odi a l'adversari, tenim ideal propi i per tant, encara que se'ns impedeix fer la crítica política o social —que no és per nosaltres el més important— ens queda un ample marge d'acció en el camp doctrinal, que és a on abastament ens manifestem. Per això nostra tasca no és de cap manera estèril, i malgrat tots els obstacles seguirem nostre camí, que estem convençuts és el que pot salvar a Espanya de l'abim a que [sic] està abocada» («De què tractarem?», *L'Avenir*, 205, 30-VIII-1924, p. 1).

152 L'episodi narrat a continuació ho constata fefaentment: «Un grupo formado por unos 70 individuos, la mayoría de ellos subordinados de la autoridad, de paisano y a los cuales daban guardia de honor, parejas de seguridad, profirieron anoche en las Ramblas gritos de ¡Viva España! Mezclados alguna que otra vez con vivas a la monarquía. Ciudadanos que paseaban tranquilamente por las Ramblas eran obligados a sumarse a ellos y los que no hacían causa común, eran apalizados con el beneplácito de un oficial de autoridad que permitió hacer uso de revólvers para amenazar a pacíficos ciudadanos como ocurrió con el joven Juan Roura Guardiola y otros que vinieron a nuestra Redacción a protestar del cobarde hecho. El grupo en cuestión hizo disparos sin ser molestados por la policía en plena Rambla. Hubo colisiones entre varios bandos con reparto de puñetazos, palos y sablazos. Frente a nuestra Redacción hacia las nueve y cuarto de la noche, se presentaron dos numerosas manifestaciones de las que destacaron dos comisiones que se avistaron con nuestro compañero, el concejal Luis Companys para protestar por los hechos reseñados. Uno de ellos, iba con la cabeza vendada a consecuencia de un sablazo de un valiente (?) que le obligó a proferir determinados gritos. Companys salió al balcón lanzando un potente ¡Visca Catalunya! que fue coreado por la multitud que llenaba por completo la calle» («Manifestación separatista», *La Lucha*, 731, 19-XII-1918, p. 2).

153 Vegeu a tall d'exemple la primera pàgina, la qual fou una entre d'altres (Figueres, 2015: 25), del número 763, 21-1-1919, en què apareix la proclama, amb lletres ben grosses i a dues columnes, «VISCA CATALUNYA».

154 «Felicitación a Luis Companys», *La Lucha*, 677, 26-X-1918.

155 «Palabras de un vidente», *La Lucha*, 698, 16-XI-1918.

156 Ll. COMPANYS, «Per la salvació de la nostra indústria», *L'Avenir*, 23, 26-III-1921, p. 1.

157 «La aventura de Marruecos. Una conferencia de Luis Companys», *L'Avenir*, 106, 14-X-1922.

JOSEP MARIA ORTIZ-ARILLA

158 «La aventura de Marruecos. El mitin [sic] de la juventud republicana reformista», *La Publicidad*, 12333, 28-VII-1913.

159 «Senzilles advertències als amics rabassaires», *La Terra*, 2, 30-X-1922.

160 En el marge inferior de la pàgina 3 apareixia l'anotació següent: «El digne diputat per aquest districte En Lluís Companys ens ha honrat acceptant la direcció d'aquest setmanari», *L'Avenir*, 13, 15-1-1921.

161 Companys es va enfrontar en aquestes eleccions al candidat de la Lliga Manuel Folguera i al *maurista* Enric Turull, com assenyala el professor Albert Balcells: «Al districte de Sabadell, Companys va ser elegit el 19 de desembre de 1920 amb el 45 % dels vots enfront del candidat de la Lliga Regionalista, Folguera i Duran, que va tenir el 38,9 % del sufragi, i del candidat dinàstic maurista, el fabricant Enric Turull, que obtingué el 13,5 % dels vots» (Casassas, 2002: 28).

162 B. Pi, «Tolstoy y Companys». *L'Avenir*, 63, 17-XII-1921, p. 3-4.

163 Ll. COMPANYS, «Desde Madrid», *L'Avenir*, 126, 3-III-1923.

Bibliografia

- ALBAREDA, J. [et al.] (2005). *Catalunya en la configuració política d'Espanya*. Reus: Centre de Lectura de Reus.
- BARRERA, H. [et al.] (1990). *Lluís Companys: Trajectòria d'un president*. Barcelona: L'Avenç.
- BELLMUNT, D. (1945). *Lluís Companys: La seva vida, la seva obra, la seva mort gloriosa*. Tolosa del Llenguadoc: Foc Nou.
- BENET, J. (2005). *El president Companys afusellat*. Barcelona: Edicions 62.
- BURGUEÑO, J. [et al.] (2001). *El món de Cambó: Permanència i canvi en el seu 125è aniversari*. Barcelona: Institut Cambó: Alpha.
- CASASSAS, J. (coord.) [et al.] (2002). *Lluís Companys i la seva època*. Barcelona: Pòrtic.
- CASASSAS, J. (dir.) [et al.] (1995). *L'època dels nous moviments socials, 1900-1930*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- CIURANA, J. (ed.) (2003). *Des de França, carta del senyor Macià: Les cròniques de Francesc Macià com a corresponsal a la Primera Guerra Mundial*. Barcelona: Símbol.
- COSTA, L. (2000). *'El Autonomista': el diari dels Rahola: Els orígens del periodisme modern a Girona, 1898-1939*. Girona: Col·legi de Periodistes de Catalunya. Demarcació de Girona.
- CRUELLES, M. (1972). *El 6 d'octubre a Catalunya*. Barcelona: Pòrtic.
- ESPINET, F. [et al.] (1989). *Prensa, comunicació i cultura a Catalunya durant el primer terç del segle xx*. Bellaterra: Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- FERRER, J. (1999). *Francesc Layret. 1880-1920*. Catarroja; Barcelona: Afers.
- FIGUERES, J. M. (2003). *Lluís Companys: Diputat per Sabadell: periodisme, política i conflicte social, 1920-1925*. El Prat de Llobregat: Rùbrica.
- (2015). *Lluís Companys. De la revolució social al nacionalisme*. Barcelona: Base.
- FIGUERES, J. M. (ed.) (2014). *Lluís Companys: contra la guerra: Escrits i intervencions contra el conflicte al Marroc (1921-1923)*. Barcelona: Angle: Institut Català Internacional per la Pau.
- GÓMEZ HIDALGO, F. (1935). *Cataluña-Companys*. Madrid: Enrique Prieto.
- GÓMEZ MOMPART, J. L. (1992). *La gènesi de la premsa de masses a Catalunya (1902-1923)*. Barcelona: Pòrtic.
- GONZÁLEZ I VILALTA, A. (2009). *Lluís Companys: Un home de govern*. Barcelona: Base.
- JARDÍ, E. (1991). *Lluís Companys: President de la Generalitat*. Tàrraga: Consell Comarcal de l'Urgell.
- LLADÓ, J. M. (1991). *Lluís Companys: Una vida heroica*. Tàrraga: Consell Comarcal de l'Urgell.
- LLARCH, J. (1978). *La trágica muerte de Companys*. Barcelona: Plaza-Janés.
- LUKACS, J. (2003). *El Hitler de la Historia: Juicio a los biógrafos de Hitler*. Madrid: Turner. [1a ed. anglesa, 1997]
- OSSORIO Y GALLARDO, A. (2010). *Vida y sacrificio de Companys*. Barcelona: Memorial Democràtic. [1a ed., 1943]
- POBLET, J. M. (1976). *Vida i mort de Lluís Companys*. Barcelona: Pòrtic.

L'APRENENTATGE D'UN LÍDER: LLUÍS COMPANYS, PERIODISME I POLÍTICA (1908-1925)

- POMÉS, J. (2000). *La Unió de Rabassaires. Lluís Companys i el republicanisme, el cooperativisme i el sindicalisme pagès a la Catalunya dels anys vint*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PONS, J. M. (2005). *Lluís Companys, els orígens d'un símbol*. Tàrraga: Consell Comarcal de l'Urgell.
- SOBREQUÉS, J. (ed.) [et al.] (1997-1998). *Història contemporània de Catalunya*. Barcelona: Columna. 2 v.
- SOLÉ I SABATÉ, J. M. (dir.) [et al.] (2006). *Lluís Companys. President de Catalunya. Biografia humana i política*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Generalitat de Catalunya. 2 v.
- TERMES, J. (1999). *Les arrels populars del catalanisme*. Barcelona: Empúries.
- (2000). *Història del catalanisme fins al 1923*. Barcelona: Pòrtic.
- (2007). *La catalanitat obrera. La República Catalana, l'Estatut de 1932 i el moviment obrer*. Catarroja; Barcelona: Afers.
- VIUSÀ, M. (1977). *Lluís Companys. Biografia popular*. Barcelona: La Magrana.